

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

ИНСТИТУТ ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ПРИРЕДИО:
Проф. др Драгољуб Стојановић

СРБИЈА И ЕВРОПСКО ПРАВО

књига III

Крагујевац, 1998.

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у
Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке,
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац;
телефон: (034) 370 - 239
телефакс: (034) 370 - 222

РЕЦЕНЗЕНТИ: Проф. др Јаков Радишић
Проф. др Слободан Перовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Ненад Ђурђевић

ПРИРЕДИО: Проф. др Драгољуб Стојановић

ШТАМПА: ФР "БАЛША" - СГР "Графичар"
Крагујевац

ТИРАЖ: 200 примерака

ISBN 86-80765-21-X

Др Зоран ПОЊАВИЋ
редовни професор Правног факултета у Крагујевцу

УСТАВ И ПОРОДИЦА

Још од прошлог века постало је готово мода да се све више говори о људским правима и слободама. Може се рећи да она данас доживљава своју кулминацију. У циљу њихове заштите зачиње се огромна правна активност на међународном плану. Нове универзалне и регионалне декларације, конвенције, пактови замењују старе. Карактеристично је, међутим, да се у свим овим документима човек третира изоловано, ван свог природног и основног окружења као што је породица. Слична ситуација је дуго постојала и на нивоу националних законодавстава. Најстарији донети уставни, па и неки новијег датума, уопште не помињу породицу. Ово је врло чудно када се зна да човек, као друштвено биће, углавном не живи ван породице.

Тако први правни акт из средњег века *Magna carta libertatum* (Велика повеља о слободама) из 1215. године у којој је Јован Беземље потврдио поданицима одређена права, ни једном речју не помиње породицу. Нема помена о њој ни у *"Bill of Rights"* од 13. II 1689. Корене оваквог занемаривања морамо тражити у препуштању ове установе обичајима. Ако се зна какву велику улогу у традицији британског друштва игра брак и породица онда је овакав став сасвим и разумљив. Познато је, тако, да развод у Британији није дуго био дозвољен, све до доношења *"Matrimonial causes Act"* из 1854. године. Пре тога то је било могуће изузетно само по одлуци Парламента, који је то решавао од случаја до случаја као *"private act of Parliament"*.

Најзад и у француској Декларацији о правима човека и грађанина где се истиче да се сви људи рађају једнаки и да имају природна неотуђива права од којих су најзначајнија право на слободу, својину, сигурност и отпор угњетавању, нема помена о породици.

Као општи закључак о овим актима може се рећи да се човек првенствено посматра као политичко биће (*homo politicus*). Што се тиче његових приватних права, једино се помиње право својине.

Све ове повеље и кодекси претходили су доношењу Универзалне декларације о правима човека која је усвојена резолуцијом

Генералне скупштине УН 10. XII 1948. године. Њеним доношењем завршава се вековни процес тражења најпогоднијих формулација права која припадају човеку.¹ По први пут се у једном оваквом документу помиње установа брака и породице. Укупно његових шест одредница се бави овим питањима, од тог броја пет то чини директно а једна посредно.² Овим документом се по први пут на међународном плану признаје право на закључење брака и оснивање породице. За њу је, у чл.16.ст.3, речено да представља природну и основну заједницу која има право на заштиту друштва и државе.³

Поред ове међународноправне регулативе постојање одговарајућих норми на нивоу сваке државе свакако је један од битних предуслова за функционисање и заштиту породице. Потребно је с тога анализирати одговарајуће одредбе из највиших закона државе (устава). Таква регулатива је узела маха нарочито после доношења и усвајања Универзалне декларације из 1948. године. То је и разумљиво ако се пође од неоспорно конститутивног значаја породице за свако друштво. Она се намеће као примарна друштвена група којој припада свако дете одмах по рођењу и преко које оно ступа у интерперсоналне односе изван ње. Свака држава и нација састављене су од многобројних породица и оне су нераздвојиво повезане. Свако пропадање или срећа једног неоспорно се одражава и на оног другог.⁴ Због овог ни једно друштво не може игнорисати породицу, ако не жели да се игра са својом будућношћу. Управо брига за будућност сваке државе мора бити на првом месту исказана преко бриге о породици. У овом смислу њој морају бити пружене гаранције и у највишем акту земље, тј. уставу.

Пре него што изложимо наша уставна решења у погледу положаја породице, покушаћемо да дамо кратак осврт на стање у неким земљама Западне Европе.

¹ У овом смислу: М. Митић, Породица и људска права, Архив за правне и друштвене науке, 3/1979, стр.431.

² Ibid.

³ Наведена правила из Опште декларације касније се понављају у више других међународних докумената. Тако је учињено, примера ради, у Међународном пакту о грађанским и политичким правима у чл.23. Више о овом: М.Аличић, Брак и породица у каталогу права и основних слобода човека, Зборник П.Ф. у Загребу, септембар, бр.5-6, 1989, стр.774 и 775.

⁴ J.B. d'Onorio, La protection constitutionnelle du mariage et de la famille en Europe, Revue trimestrielle de droit civil, 1/1988, стр.2.

